

#1 *NEW YORK TIMES* BESTSELLER

BRÁNY ATHÉN

— VYŠEHRA D —

CONN IGGULDEN

Brány Athén

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.ivyšehrad.cz
www.albatrosmedia.cz

Conn Iggulden
Brány Athén – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2024

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA**

Conn Iggulden

ATHÉŇANÉ

Brány Athén

BRÁNY ATHÉN

VYŠEHRA D

CONN IGGULDEN

Přeložil Ivan Ryčovský

THE GATES OF ATHENS: Copyright © 2020 by Conn Iggulden

All rights reserved

Translation © Ivan Ryčovský, 2024

Cover Photo © CollaborationJS / Trevillion Images

Cover design by Peter Zentko

E-book konverze © GDTP Studio Albatros Media, 2024

ISBN tištěné verze 978-80-7601-934-8 (1. vydání, 2018)

ISBN e-knihy 978-80-7601-935-5 (1. zveřejnění, 2024) (ePDF)

ISBN e-knihy 978-80-7601-941-6 (1. zveřejnění, 2024) (epub)

ISBN e-knihy 978-80-7601-1942-3 (1. zveřejnění, 2024) (mobi)

Simonu Broomeovi, velkému učiteli.

„Hovořil ke mně – ta slova měla křídla.“

Homér

*„Však přines jenom rychle vína konvici;
když svlažím mysl, potom vtipně promluví.“*

Aristofanés

Pojmy z vojenství a politiky

Archón	ἄρχων	vládce, vůdce; vysoký úředník
epistatés (<i>mn. č. epistatai</i>)	ἐπιστάτης, ἐπιστάται	1) předseda athénské shromáždění 2) bojovník ve falanze stojící ve druhé řadě za protostaty
Eupatridai	εὐπατρίδαι	rodová athénská aristokracie, eupatridové
Falanx	Φάλαγξ	sevřená obdélníková formace těžkooděnců, falanga
Hoplítés	ὀπλίτης	pěší bojovník ve falanze, hoplít
Keleustés	Κελευστής	předák dohlížející na veslaře triéry
Metoikos	Μέτοικος	svobodný občan jiné obce žijící v Athénách
ostrakon (<i>mn. č. ostraka</i>)	ὄστρακον, ὄστρακα	střep hliněné nádoby užívaný při ostrakismu – hlasování o vypovězení občana z Athén
protostatés (<i>mn. č. protostatai</i>)	πρωτοστάτης, πρωτοστάται	bojovník v první řadě falangy
Stratégos	στρατηγός	vojenský velitel, vojevůdce
Triérarchos	τριήραρχος	velitel (kapitán) triéry

Místní názvy

Agora	Αγορά	veřejné shromaždiště, tržiště
Areopágos	Ἄρειος πάγος	„Areova skála“, pahorek v Athénách, na němž zasedal soud; česky též Areopág
Eretria	Ἐρέτρια	město na řeckém ostrově Euboia
Kerameikos	Κεραμεικός	athénská čtvrť hrncířů
Marathón	Μαραθών	„Fenyklové pole“, město na východním pobřeží Atiky
Plataia	Πλάταια	město v Boiótii; česky též Plataje
Pnyx (2. <i>pád</i> Pykny)	Πνύξ	V doslovném překladu „natěsnaný“. Pahorek, kde se konala athénská lidová shromáždění
Salamis	Σαλαμίς	ostrov poblíž Athén; česky též Salamina
Sardeis	Σάρδεις	město v Malé Asii vypálené Řeky za iónského povstání; česky též Sardy

Postavy vystupující v knize

Agaristé	Ἀγαρίστη	Xanthippova manželka
Arifrón	Ἀρίφρων	prvorozený syn Xanthippa a Agaristé
Aristeidés	Ἀριστείδης	athénský stratégos a archón epónymos pro rok 489 př. n. l.
Dareios	Δαρείος	perský král v letech 522–486 př. n. l.
Eleni (Helena)	Ἑλένη	dcera Xanthippa a Agaristé (antické prameny se o ní nezmiňují)
Epikleos	Ἐπικλέος	Xanthippův přítel
Feidippidés	Φειδιππίδης	marathónský běžec
Héraklés	Ἡρακλῆς	mytologický hrdina proslulý svou silou
Kimón	Κίμων	Miltiadův syn
Kleisthenés	Κλεισθένης	athénský zákonodárce
Leónidás	Λεωνίδας	spartský král, obránce Thermopyl
Miltiadés	Μιλτιάδης	vojevůdce, otec Kimónův
Periklés	Περικλῆς	syn Xanthippa a Agaristé, později athénský státník
Themistoklés	Θεμιστοκλῆς	athénský státník, archón epónymos pro rok 493 př. n. l.
Xanthippos	Ξάνθιππος	athénský stratégos, Periklův otec
Xerxés	Ξέρξης	perský král v letech 486–465 př. n. l., Dareiův syn

Deset athénských „kmenů“ (fýl)

Erechthéis Έρεχθίδης

Aigeis Αιγιῆς

Pandionis Πανδιονίς

Leóntis Λεοντίς

Akamantis Ακαμαντίς

Oinéis Οινηῆς

Kekrópis Κεκροπίς

Hippothóntis Ἴπποθοντίς

Aiantis Αιαντίς

Antiochis Ἀντιοχίς

Prolog

Vzduch houstl pylem horských květin, takže připomínal parfém nebo olej na napouštění dřeva. Všechno živé se skrývalo ve stínu a lapalo po dechu. Kam oko dohlédlo, rostl odolný kozinec nebo trsy hrubé trávy a obnažené skály byly příliš horké, než aby na nich mohl někdo spočinout. Jen v korunách borovic, které se křečovitě držely kamenů a bůhvíjak tady přečkávaly, vrzali a propěvovali cvrčci.

Do ticha starého jako okolní kopce se rozléhala hudba podobná tenoučké pavučině vznášející se ve vzduchu a postupně bobtnala do čehosi, v čem zazníval vřesk trubek a píseň mnoha hlasů. Ještěrky prchaly před královými tanečnicemi, které dorazily na vrchol kopce a rozechvěly vzduch činely, píšťalami a bubny. Na jediný povel se zastavily, celé zadýchané a zpocené.

Sám král popojel vpřed na svém hřebci a sesedl – z mládí si uchoval určitou ladnost pohybů. Dareios hodil oštěže otrokovi a vylezl na obrovský plochý balvan, aby přehlédl pláň pod sebou. Z té výšky viděl zjizvenou zemi, stopy války a požárů. Svrástil čelo: vzdálenost i blízkost minulosti jej dojala. Před třiceti lety stál na stejném místě a teď se ho zmocnil pocit, že by stačilo udělat krok a mohl by se do té doby vrátit, mít po boku otce a celý život před sebou.

V místech, kde stávalo město Sardy, se nacházely jen trosky. Plameny už dávno vyhasly, ale když se ozval šepot větru, Dareiovi se zdálo, že v něm cítí zuhelnatělé dřevo, pach očouzených cihel nebo shořelých voňavek, a dokonce hnilobu. V dálce zahlédl i nějaké lidi. Vzduch byl tak čirý, že Dareios viděl jiskry z ohňů, na nichž si vařili a ze kterých stoupaly tenké stužky kouře. Někteří nepochybně utekli před požárem, aby se vrátili, jen co dohoří, nebo možná přišli loupit v rumovisku a hledat ztuhlé kapky zlata, jež kdysi bývaly mincemi.

Pohřební hranice rozlehlého města nikdy nebude malá. Dnes, při pohledu z vysokých a vzdálených kopců, bylo těžké si představit, jak plameny stravují celé ulice, parky a čtvrti. Dareios si všiml, že se strážní věže podél mohutné hradby zřítily a rozpadly se na jednotlivé kameny. Také ulice táhnoucí se od hradeb byly jasně zřetelné. Rodiny, jež tudy prošly, roznášely na podrážkách popel a saze a jejich tmavé stopy připomínaly žíly na paži starce. Král věděl, že tu teď nejspíš řádí mor. Ti, kdo přežili, zůstali bez vůdce a o zemřelé se nepostarali. Po mrtvolách lezly mouchy a živí spěchající kolem se zoufale snažili odvracet zrak.

Velkokrál, král králů, se při těch myšlenkách nezachvěl ani nepotřásl hlavou. Se smrtí se už setkal; mnohokrát. Věděl, že než jeho stavitelé vůbec začnou s obnovou, budou muset pohřbít těla v obrovských mělkých jámách za městem.

Konečně se Dareios otočil s úmyslem zasvětit do svých úvah i svého synka. Xerxés seděl o kus dál za předními šiky, jednu nohu měl přehozenou přes druhou a snažil se udržet rovnováhu na hřbetě mladého slona. Dareios viděl, že se chlapec na něco soustředí, snad na některého ze svých mazlíčků. Xerxés si vždycky dokázal najít nějakého tvora, jehož mohl cvičit a hrát si s ním. Posledně to byl cvrček, předtím malá modrá ještěrka, která při jídle brala sousta do předních nohou. Velký král sám na rozdíl od syna nikdy takovou potřebu neměl. Obával se, že se chlapec neprojevuje dostatečný zájem o říši, kterou má jednu zdědit. Povzdechl si. Otcovské starosti ho zmáhaly.

Královský průvod se na jeho pokyn už dávno zastavil.

Celé dopoledne vytrvale stoupali do hor a teď se všem ve tvářích zračila úleva. Za králem stálo šedesát tisíc mužů, řady se táhly jedna za druhou a sahaly po stezce tak daleko, že na jejich konec ani nedohlédl. Dareios vyrazil do války, ale našel jen spáleniště.

Tanečnice v čele průvodu si konečně mohly odpočinout. Chvěly se vyčerpáním. Jedna z nich toho rána upadla, skácela se na zem jako mrtvá, a když se přes ni zezadu valily proudy bojovníků a vozů, pronikavě křičela. Jen královští sloni se rozdrčenému dívčímu tělu vyhnuli: dávali si pozor, po čem šlapou.

Dareios věděl, že svému majordomovi nemusí říkat jediné slovo. Ašarův zachmuřený výraz a slabý ruměnec ve tváři byly dostatečným důkazem jeho studu. Dohlážitelka nad tanečnicemi bude večer jistě zbičována; možná ji přiváží ke stromu a jednoduše ji tam ponechají, dokud ji nenajdou lvi a vlci. Ostatní uvidí, jaký osud ji stihl, a pochopí, že když jim velkokrál prokazuje takovou poctu, nesmějí ho uvádět do rozpaků.

Dareios už dávno nebyl tím mladým válečníkem plným života. Když si představil, jak slézá z balvanu, potlačil záchvěv způsobený bolestí v kyčlích a v kříži. Kdysi by byl seskočil dolů a radoval se z vlastní síly. Jeho služebníci ho však dobře znali, a zatímco stál a hleděl do dálky, přinesli mu schůdky. Sešel po nich dolů, vzpřímený a s naprosto klidným výrazem.

Xerxés ostražitě sledoval, jak se k němu otec blíží, a přemýšlel, zda bude potrestán za něco, čeho si mohl všimnout – nebo co považoval za důležité – pouze král. Chlapec seděl na čalouněné hedvábné podušce a na sobě měl jen sandály a suknicu z kůže zdobenou zlatými cvočky. S holou hrudí byl živou připomínkou mládí, která mohla otci leda ještě víc zkazit náladu.

Zatímco velkokrál kráčel k synovi, služebníci sypali na prašnou cestu sušenou levanduli a myrtu. Dareios bral jako urážku, že musí zaklonit hlavu, ale Xerxés jako by na svém místě vysoko na sloním hřbetu zkameněl. Mladý sloní obr pootočil hlavu, aby si muže po svém boku prohlédl. Chlapec i zvíře byli oba v nejchoulostivějším věku. Dareios gestem ruky zarazil sluhy rozsévající okvětní lístky. Koutkem oka viděl, jak se celí třesou, připraveni kdykoli znovu provonět zemi, na níž duněly kroky otrásající celým světem.

„Sestup dolů, Xerxe,“ přikázal velkokrál tiše.

Jeho syn přikývl a natáhl ruku, aby ji slon viděl. Zvíře zkroutilo svalnatý chobot, chlapec si na něj stoupl a nechal se s dokonale ladností snést na zem. Zdálo se, že je na svůj výkon pyšný. Dareios na jeho kousek, jaký by se spíš hodil na tržiště nebo do tábora dřevorubců, nijak nezareagoval. Vzal syna kolem ramen a popošel s ním k místu, kde měl celou dobu stát a čekat, až za ním otec přijde. Tam král položil ruku na velký kámen a cítil, jak je teplý.

„Vidíš to město?“ zeptal se. „Ty zuhelnatělé trosky?“

Xerxés si dal záležet, aby to vypadalo, že hledí do dálky, přikývl, ale pořád se tvářil vzdorovitě. Dareios náhle pocítil hrdost na toho mládence, který se jistě stane jeho nástupcem, pokud to Ahura Mazda – Pán moudrosti – dovolí. Spoléhat se na budoucnost, ať už nahlas, nebo v těch nejtajnějších myšlenkách, se ovšem příliš nevyplácelo. Bůh světla všechno slyšel.

„To jsou Sardy, hlavní město celé provincie,“ pokračoval velkokrál. „Nebo spíš bylo. Nepřítel je vyplenil a vypálil, včetně velkého chrámu, který tu stál dva tisíce let. Proto jsem s sebou přivedl tolik vojáků, Xerxe. Zítra bude každý dům a chrám srovnán se zemí. A všechny postavíme znovu.“

„Kdo by se odvážil zaútočit na jedno z našich měst?“ podivil se Xerxés.

„Muži z Athén a muži z Eretrie,“ odpověděl otec. „Řekové. Domníval jsem se, že... Asi před deseti lety k nám poslali vyslance a žádali o přátelství. Myslel jsem, že se chtějí stát jedněmi z vyvolených – z mých milovaných národů, mých poddaných. Dali mému satrapovi symbolicky hlínu a vodu a vrátili se domů, za moře. Přiznám se, že jsem si na ně od té doby skoro nevzpomněl.“

Král se usmál a pokusil se synovi prohrábnout vlasy. Nedal najevo, jak jej ranilo, když se Xerxés odtáhl.

„Tohle je kraj světa, Xerxe. Necelé dva dny pochodu odtud leží moře – a za ním země, které nikdy nepoznaly dobrodiní našich zákonů a našich vojenských posádek.“ Rukou opsal nad planinou kruh. „Tady vládnou nade vším, od trhů s otroky po zlaté doly. Každý hrnec a pohár je můj, každá mince, trám i dítě. Přesto jsme daleko od civilizace, od srdce naší říše. Možná jsem k nim byl zbytečně mírný, zbytečně shovívavý. Lidé si až příliš snadno získají mou důvěru. To byla vždycky moje slabost.“

Viděl, jak se syn rozpačitě ošil, a usmál se.

„Nikdo nemůže říct, že mi chybí čest, Xerxe. Souhlasíš se mnou? Když dám své slovo, dodržím ho, třebaže se svět kolem mě hrouť. Opuštím-li nepříteli a pohostím-li jej ve svém domě jako nevinné dítě, ví, že už nikdy nepozná můj hněv. I Řekové to vědí. Jistě, mohou křičet a válčit, ale pro skutečné muže, kteří jsou ochotni odložit pýchu a jako gesto mi nabídnout hlínu a vodu, budu vždycky slitovným božstvem.“

„Ale proč? Proč bys měl odpouštět těm, kdo tohle spáchali? Vypálili Sardy do základů.“

Dareios se k synovi naklonil blíž. Ačkoli zde čekala stovka služebníků a otroků, aby splnili jeho sebemenší rozmar, a zpoza záclon, které zakrývaly nosítka na hřbetě královského slona, vykukovaly dvě nahé ženy s očima zvýrazněnými kajalem, byl přesto sám, jen se svým dědicem.

„Teď hovořím jako král, Xerxe. Poslouchej mě. Mé slovo je nezrušitelné, protože chci, aby každý, kdo se postaví v poli mým vojskům, hleděl s obavami na všechny své spojence; aby se strchoval, zda ho neopustí, třeba i uprostřed bitvy. Chci, aby si stejně dobře jako své jméno pamatoval i to, že když se mi vzdá, když okusí chuť hlíny na rtech a v dlaních mi nabídne vodu, budu ho ctít jako spojence až do skonání světa, bez zášti, bez touhy po pomstě. Protože se stane živoucím důkazem mého milosrdenství. Rozumíš?“

Xerxés nepatrně zavrtěl hlavou a zavřel víčka před větrem, jenž se právě zvedl a zmírnil nesnesitelné horko. A v té chvíli ticha a klidu to náhle uviděl. Otevřel oči a jeho otec se usmál, když v nich spatřil záblesk pochopení.

„Důvěra v tebe je všechny oslabuje...“ vydechl Xerxés v úžasu. „Takže jen co se přiblížíme, obrátí se bratr proti bratru, přítel proti příteli. Ale za jakou cenu, otče? Co stojí tvá čest? Přijdeš o možnost pomsty – neplatíš nakonec příliš?“

„Ne. V mé říši žije čtyřicet národů: Médové, Asyřané, Lýdové, Indové... při bohu, který spojuje, těch lidí je jako stříbrných ryb v oceánu a všichni jsou podrobeni mému trůnu, mé koruně. Kdybych byl podvodník nebo lhář, bojovali by proti mně mnohem urputněji, aby mě zastavili. Místo toho jejich vůdcové dostávají paláce a půdu. V klidnějších dobách si mohou myslet, že jsem si je vlastně nikdy nepodmanil.“

„Ale ty sis je podmanil,“ namítl Xerxés a jeho otec přikývl.

„Ano. A tak je to i s těmito městy, s celým tím iónským spolkem. Nevzhlízejí k nám, ale ke svým řeckým praotcům. Možná si mysleli, že jsem příliš daleko, než abych se staral, co páchají na samém pomezí západních moří. Ve své zradě si povolali pomoc z Athén – a ty řecké děvky vyslaly eretrijské loďstvo a hoplity, aby se potloukali po pobřeží a vraždili a zastrášovali mé poddané. Teď mluví o tom, že svrhnou jho, které jsem na ně vložil, a stěžují si na to, jak ukrutně prý panujeme.“

Král se zasmál, ale neznělo to vůbec vesele a jeho oči, zastíněné obočím, zůstaly temné.

„Ve snaze zničit mou posádku zapálili Řekové rákosové střechy Sard. Plameny se šířily jako vítr, až pohltily všechno, dokonce i chrám bohyně Kybelé, Velké matky. To lze stěžít prominout.“

Král chvíli stál a hleděl do dálky. Jeho syn se neodvážil rušit jeho myšlenky. A neprotestoval, ani když mu otec znovu položil ruku na rameno.

„Rok se tu zdržím a vše postavím znovu. Pluky, které jsem s sebou přivedl, vstoupí do každého města iónského spolku a vykonají odplatu, jakou uznám za vhodnou. Mužům pozutí-
nají ruce, aby už nikdy nemohli pozvednout kopí ani meč. Jejich
nejkrásnější děti skončí na našich tržištích s otroky. Starci a sta-
řeny shoří v plamenech. Někdy si říkám, že je to svým způsobem
milosrdenství – k těm, jimž by jinak byli na obtíž. Vidíš? I v žáru
mého hněvu se může skrývat moudrost. Nejsem tyran, Xerxe.
Když se pohnu, když se pohnou hory, země se třese víc než pod
kroky tisíců králů. Až tu jednou nebudu, poznáš to sám. Všichni
lidé jsou otroky, i všichni králové jsou naši otroci.“

Tvář jeho syna se při těch slovech radostně rozzářila. Xerxés
natáhl levou ruku a dotkl se prstů, které mu spočívaly na na-
hém rameni. Otec díky své prozíravosti vybudoval neobyčejně
bohatou a mocnou říši. Bylo to tak, jak říkal: svět mu ležel
u nohou. Xerxés by věřil, že se na jeho příkaz spustí i dešť.

„A co se stalo s Řeky, otče?“

„Vrátili se domů na svých lodích jako spící neviňátka. Ko-
neckonců se jim podařilo pobít mé posádky. Domnívají se, že
je po všem. Ale mýlí se. Tohle je teprve začátek! Až skončím
tady, znovu se utkáme.“

Král se ohlédl přes rameno na řady své tělesné stráže v bí-
lých prošívaných kabátcích. Horko muselo být úmorné, ale
oni stáli naprosto nehnutě, jako vytesaní z kamene. Vojevůdci,
který jim velel, stačil jediný králův pohled: předstoupil, vrhl se
na zem, a zatímco ležel, pozvedl obě ruce k očím, jako by jej
něco oslnilo. Když se zase zvedl, na naolejovaném pancíři mu
ulpěl prach, který mu dodával spíše vzhled vojáka na válečném
tažení než pouhé dekorace v průvodu. Dareios to považoval
za dobré znamení.

„Podej mi můj luk, Dátisi.“

Královská zbraň byla v mžiku vytažena z pouzdra a tětíva
napnutá, zatímco král čekal s nataženou rukou. Luk byl dlouhý

téměř jako on sám, leskl se olejem a ve zlatých pásech ovíjejících rukojet se odráželo sluneční světlo. Dareios jej potěžkal.

„Šíp!“ zavelel.

Zasadil dlouhé dřívko do tkané šňůry a natáhl luk s lehkostí muže, který cvičí střelbu denně už od dětství. Svaly na paži, rameni a hrudi se mu napjaly a on vypustil šíp do dálky: letěl celou věčnost, zatímco terén pod ním se svažoval k rovinám.

Xerxés slyšel, jak otec šeptá: „Posílám tuto střelu jako slib. Bože, dovol mi potrestat Athéňany tak, jak si zaslouží.“

Vrátil luk zpět a ukázal prstem na otroka starajícího se o víno. Ačkoli štíhlý mladík sloužil králi již dvacet let a na zlatém dvoře si vydobyl jistou autoritu, nyní, když vycítil náladu svého velitele, bez váhání padl na tvář.

„Mišare, ode dneška máš nový úkol. Vstaň a přijmi ho z mých rukou.“

Eunuch hbitě vstal a klopil zrak, zatímco si ho otec se synem prohlíželi. Jeho hedvábí na prašné zemi značně utrpělo a Xerxés se ušklíbl nad skvrnami potu. Nedbalost v odívání byla neomluvitelná, když člověk uvážil, že tu jsou otroci, kteří každého muže vykoupou a převléknou tolikrát denně, kolikrát si bude přát. Pokud byl ovšem Mišar vůbec muž. Xerxés jednou přinutil strážné, aby ho podrželi a on si mohl prohlédnout starou jizvu a scvrklý malý šourek, tmavý jako podlitina. Mišar tehdy plakal jako žena. Bylo zvláštní, že otrok může chápat, že mu vlastní život nepatří, a přesto očekávat, že si zachová alespoň zdání důstojnosti – čehosi, co náleží jeho pánům stejně neodmyslitelně jako jeho každodenní dřina! Xerxés si pomyslel, že otec dopřává některým služebníkům příliš mnoho volnosti, možná proto, že už je zná tak dlouho. Až povládne on, stejnou chybu neudělá. Při té myšlence se usmál.

„Mišare,“ pokračoval král, „každý večer, když usednu k večeři, přistoupíš ke mně, vyrušíš mě, aniž by ses musel obávat

trestu, a řekneš: ‚Pane, nezapomínej na Řeky.‘ Rozumíš, co ti povídám?“

Sluha se snažil přikývnout, ale třásl se tak silně, až si Xerxés myslel, že je mu špatně. Ani Mišar si nemohl nevšimnout, že ze Sard zbyly jen černé ruiny. Nevěděl, jak král zareaguje. Na čele se mu jako světlá čára objevil pramínek potu a stékal do záhybů kůže kolem namalovaných úst.

„Ro... rozumím, Výsosti. Stane se, jak poroučíš.“

„Ano, stane, Mišare. Protože jestli zapomeneš, nechám ti ten jemný jazyk, který mi náleží, vyrvat z úst. Teď nás nech – a najdi si čisté hedvábné roucho. To, které máš na sobě, patří spálit.“

Eunuch se uklonil a zmizel. Xerxés s napětím sledoval otce: viděl v něm vlka, ničitele národů.

„Takto,“ pravil král, „nezapomenu na to, co Řekům dlužím, můj synu. Zapomenu, dokud náš dluh nebude tisíckrát splacen. Je to malý národ rozptýlený po různých koutech světa. Koupím od Fénicianů lodě a nařídím několika líným posádkám ze západní části říše, aby sem napochodovaly. Máme tu příliš mnoho palácových úředníků, Xerxe, lidí tlustých a změkčilých, žijících rozmařilým životem. Myslím, že jim menší tažení neuškodí. Možná vyzkouším, jak se mým Nesmrtelným povede na širém moři. Bude zábavné pozorovat muže, jako je vojevůdce Dátis, jak vyklopí snídani přes palubu!“

Král se při té myšlence zasmál a jeho pochmurná nálada byla ta tam. Obrátil se na syna a Xerxés se snažil potlačit zachvění.

„Teď si nech přivést koně. Jakmile dorazíme na planinu, chci, abys vyjel se zvědy na průzkum.“

„Raději bych...“

„Opravdu by mě to potěšilo, Xerxe,“ řekl otec tiše.

Chlapec okamžitě sklonil hlavu.

„Ano, otče.“

Král se usmál.

„Výborně. Mí muži by tě měli vidět jezdit. Až zapadne slunce, budu tě očekávat na hostině pro své důstojníky. S vojevůdci připravíme plán, jak potrestat tahle íónská města, která se před námi třesou už teď.“

Xerxés se znovu uklonil. Doufal, že bude mít chvíli pro sebe, aniž by mu otec připravil program na každou hodinu před ulehnutím. Přesto věděl, že se mu poslušnost vyplatí. Ačkoli si svět bez milovaného otce nedokázal představit, jednoho dne bude říše patřit jemu. Pak postačí jeho rozkaz a na otcovu památku se rozplynou mraky nebo pohasne slunce. Byla to krásná představa.

ČÁST PRVNÍ

490 př. n. l.

1

Xanthippos stál velmi klidně, dýchal nosem a tlumeně udílel pokyny otrokům, kteří jej obsluhovali. Trojice mužů mu odpovídala lehkou úklonou a soustředěně se věnovala svým úkolům. Všichni sloužili rodině jeho ženy už od dětství. Xanthippa bůhvíproč napadlo, že každý Sparťan má sedm otroků, jejichž úkolem je připravit ho do boje. Třeba jsou Athéňané hospodárnější. Neusmál se ani tu myšlenku nevyslovil nahlas. V duchu cítil neklid a nervozitu. Bylo mu osmatřicet let a věděl, že toho dne může zemřít.

Vřavu ve městě už neslyšel, i když pochyboval, že by se zmírnila. Manželčin dům byl obrovský: usedlost obklopená olivovými a fíkovými sady. Prostor, v němž se Xanthippos nechal oblékat do zbroje, se nacházel v samém středu, daleko od ohradních zdí, za jaké by se nemusela stydět ani pevnost. Sloupy z bílého kamene obklopovaly otevřené centrální nádvoří, nad nímž se prostíralo modré nebe. Tady, daleko od válečného běsnění a strachu, panoval klid. Kolem klidného srdce domu se ve dvou podlažích nacházel tucet místností. A za vnější zdí se přední brána otevírala na silnici vedoucí do Eleusiny, která ležela severozápadně od centra Athén.

Ještě za tmy, dlouho před východem slunce, probudil Xanthippa křik. Z domu vyslali běžce na agoru k bronzovým sochám hrdinů symbolizujícím deset athénských kmenů – fýl. Rada starších tam nechala pod každou sochu přibít listy tenkého papýru. U nich stáli otroci s pochodněmi a svítli mihotavým světlem každému, kdo to potřeboval. Do zbraně se povolávaly všechny kmeny, každý démos z města a okolních území. Stalo se to, čeho se všichni obávali.

Když mu k nohám přitiskli holenice, Xanthippos zamručel. Pancíře byly vytvarovány přesně podle jeho holení a kolen,

takže nepotřebovaly žádné řemínky ani přezky, ale držely na místě jen díky přirozené pružnosti kovu. Leskly se, jako by byly ze zlata, a zářily stejným posvátným olejem, který otroci vetřeli Xanthippovi do pokožky končetin.

„Počkejte chvíli,“ požádal.

Muži ustoupili a on udělal nízký výpad. Holenice se ani nepohnuly a on přikývl. Když se znovu napřímil, jeden z otroků se natáhl za něj, aby mu připevnil bílou plátěnou suknicí. Stehna zůstala nekrytá. Jedna věc byla běhat nebo trénovat nahý v letním horku, jenže bitva představovala něco jiného. Xanthippos se od svého otce naučil, jak užitečný může být kus látky, když člověku stéká do očí pot nebo krev.

Teď mu před holou hruď zvedli náprsní krunýř a on si jej prohlížel. Pancíř měl uvnitř výstelku z běleného plátna, tlustou a pevnou. Svrchní vrstvu tvořily mnohem těžší bronzové šupiny. Xanthippos věděl, že je během pochodu z města ucítí na každém kroku. Přes všechnu svou tíhu a neuvěřitelnou nákladnost to však v bitvě byla jeho hlavní ochrana. Někteří stratégové dávali přednost pancíři z jednoho kusu bronzu nebo kůže, ale on nesnášel pocit, že ho něco omezuje v pohybu. Zažil už, že si bojovník s pancířem na prsou nedokázal ani zavázat sandály a byl bezmocný jako ryba na souši. On se naopak díky svým šupinám cítil nepřemožitelný. Stejně jako jeho na míru tvarované chrániče holení byl i hrudní pancíř dílem mistra kováře. Bronz na kůži hřál a Xanthippos si tento kus zbroje nemohl vynachválit.

Přikyvoval a mručel, když mu jej připevňovali na tělo dvěma řemeny přes ramena a přezkou v pase. Přes slabiny mu splývaly dva menší pláty – křídélka –, které chránily velké žíly vedoucí do dolních končetin. Až v boji pozvedne štít, nepřítel uvidí pouze ten a pak bronzové chrániče holení a přilbu: jako by proti němu stál muž celý ze zlata. To neznělo špatně. Pažím nic nepřekáželo v pohybu. Sepjal ruce a zakymtal jimi,

uvolnil si ztuhlá ramena a zkontroloval, zda se dokáže hýbat bez omezení.

Sandály pobité cvočky měl pevně zavázané a kolem hlavy si omotal látkovou čelenku. Ta měla sát pot a tlumit váhu přílby. Xanthippos cítil, jak se mu zrychlil tep, když druhá skupina otroků přinesla zbraně náležející hoplítům. Ty jediné si nepořídil za bohatství Alkmeónovců, kmene své choti, jehož stopa se táhla až k příběhům Homérovy *Iliady*. Ne, byly poznamenány léty používání, škrábanci a promáčklinami, dokonce nechyběla ani malá skvrna po pájení mosazi u nánosníku přílby. Každá část výstroje mu už někdy zachránila život. Xanthippos na tu sbírku hleděl s pýchou a láskou, jako když člověk hledí po hlavě oblíbeného psa.

„Kde mám štít?“ zeptal se.

Štít zvaný hoplon mu na rozdíl od ostatních věcí nepřinesli. Přítomní pohlédli na nejstaršího otroka a čekali odpověď. Manias se nejprve uklonil. V den, jako byl tento, se tvářil vážněji než obvykle.

„Paní vám ho chtěla ukázat sama.“

„Aha. Agaristé ho nechala přemalovat.“

Nemyslel to jako otázku, ale Manias přesto sklonil hlavu a pod chladným pohledem pána domu celý zrudl. Sloužil v domácnosti Alkmeónovců na různých pozicích jako otrok po celý život své paní. Byl jí vroucně oddaný, jak jen to dokáže člověk, který ji nosil na ramenou, když byla ještě malá holčička. Jenže v tomto okamžiku se odehrávala tichá rozmluva mezi dvěma muži, bez ohledu na jejich rozdílné postavení.

Xanthippos už nic neřekl, ačkoli z něj sálal hněv, který u zbylých otroků vzbudil rozpaky. Zkontroloval kopí po celé délce, zda nenajde praskliny, ale žádné neviděl. Z náhlého popudu mávl na otroky, aby ustoupili, a roztočil velkou zbraň kolem hlavy a těla, až se ve vzduchu rozezpívala. Přestože byla o půlku vyšší než on, váhu železného hrotu ve tvaru listu

dokonale vyvažovala bronzová špice na druhém konci: zabi-
ják ještěrek, jak mu přezdívali mladí hoplité – efébové. Když
obracel v dlaních ratiště z makedonského jasanu, bylo mu
příjemné na dotek. Na hladkých plochách cítil stopy obrábě-
cích nástrojů, paměť a pot starých řemeslníků, kteří na něm
pracovali. Už tímhle štíčním kopím zabil nejednoho muže. Byl
to dobrý pocit, znovu je držet.

Xanthippos přešel rukou po chocholu z koňských žíní, který
tvořil hřeben jeho přilby. Neusadil se na něm žádný prach a pra-
meny žíní byly nové a úhledně zastřižené. Spokojeně si položil
přilbu k nohám, vytáhl meč z pochvy a zkontroloval železnou
čepel, zda někde není porušená. Některé věci nemohl nechat
na otrocích, ať byli jakkoli zkušení. O meč se od doby, kdy ho
ve jménu města tasil naposledy, nepřestal starat. I on se leskl
olivovým olejem a neulpěly na něm sebemenší stopy úporné
černé rzi. Pochvu a opasek otroci připevnili Xanthippovi k pasu
a on si začal připadat neohrabanější, skoro jako těžkooděnc.

Ze stinného sloupoví za sluncem ozářeným atriem vystou-
pila Agaristé. Ačkoli byla štíhlá, jeho štít, nejtěžší a také nej-
důležitější část výstroje, unesla snadno. Bronzový kruh za-
krývala bílá látka, ale on stejně tušil, jaký obraz pod ní spatří.

„Nechte nás o samotě,“ požádala Agaristé tiše.

Otroci zmizeli v okolním šeru: dávno se naučili poslouchat
na slovo. Tohle byl koneckonců její dům – a předtím dům je-
jího otce. Tam, kde teď stál Xanthippos, stával kdysi její strýc
Kleisthenés, muž, který vdechl demokracii v Athénách nový
život a stanovil jména jejich deseti kmenů. Agaristé pocházela
ze slavného rodu a Xanthippos občas cítil tíhu té slávy. Přesto
věděl, že ho ta žena nepřestala milovat a dala mu zelenou ra-
tolest svého neposkrvněného mládí. Oženil se s ní, když jí bylo
šestnáct a jemu třicet; tehdy stál na začátku své politické dráhy.
Uplynulo osm let, a pokud se za tu dobu vypracoval, bylo to
i díky podpoře ze strany její rodiny. Jelikož si však jako mladičká

dívka v rozpuku vzala dospělého muže, neustále se obávala jeho nesouhlasu. Dobře věděl, že jí jediné hněvivé slovo dokáže vehnat slzy do očí. Když se teď k němu blížila, měla v každém rysu vepsánu obavu, že se Xanthippovi její dílo nebude líbit.

„Tak mi to tedy ukaž,“ vyzval ji. Natáhl k ní levou dlaň s roztaženými prsty, protože v pravé ruce stále svíral kopí.

Kousala se do spodního rtu, a aniž cokoli řekla, odtáhla látku a nechala ji spadnout na dlažbu.

Už od chvíle, kdy se Xanthippos dozvěděl, že mu přemalovala štít, tušil, že na něm v té či oné podobě spatří lva. Ten sen trápil Agaristé už léta, znovu a znovu se vracel a rušil ji ze spánku. Xanthippos slyšel každý detail snad desetkrát. Přesto neměl pocit, že by se jednalo o proroctví, alespoň jemu to tak nepřipadalo. Pro klid v domě jí neodporoval, ale v koutku duše byl přesvědčen, že by bohové nikdy nesvěřili skutečné proroctví jeho pošetilé mladé ženě. Ta vize zřejmě pramenila spíš z jejího strachu o něj nebo o děti. Přesto nedokázal potlačit záchvěv hrůzy z toho, že už na štítu nemá namalované staré dobré oko. Zíralo na každého nepřítele, kterému kdy čelil, a teď bylo pryč: Agaristé je oslepila.

„Je to moc hezké,“ řekl nahlas.

„Líbí se ti? Opravdu?“ Pohlédla mu do očí. „Ne. Nelíbí.“

„Je to krásná malba,“ odpověděl naprosto upřímně. Po pravdě řečeno musel být malíř velmi zručný. Uprostřed štítu vztekla řval lev s ohromnou hlavou a vyceněnými zuby. Byl to dokonalý výjev, ale Xanthippovi by se stejně líbilo víc, kdyby na něj v boji dohlíželo jeho staré nemrkající oko.

„Když jsem tehdy ve snu porodila lva,“ pokračovala, aby proudem slov vyplnila ticho, „nejdřív jsem si myslela, že jím bude naše dítě. Byla jsem těhotná, tak co jiného by to mohlo znamenat? Ale pak jsem uviděla tvůj štít a napadlo mě... co když jsi ten lev ty? Co kdybych se mohla přičinit o to, aby se můj Xanthippos stal lvem Athén?“

„Nedokážu posoudit, jak se věci mají, rozhodně ne dnes,“ odpověděl.

Rozhovor od něj vyžadoval větší úsilí, než kolik ho v tu chvíli hodlal vynaložit. Potřeboval být klidný, vážný a zamlklý, zůstat sám s nástroji války v rukou a bitvou před sebou. Přesto ho nepřestávala rozptylovat a snažila se prolomit jeho chlad. Ne vždy mu to bylo po chuti.

Rozhlédl se kolem sebe, ale v dohledu nebyli žádní otroci, ačkoli věděl, že by stačilo zavolat, a přišli by.

„Agaristé... to, co se dnes stane...“

„Ach! Děti! Musím je přivést, aby se s tebou rozloučily.“

„Ne, drahá...“ Ale už byla pryč, zmizela několika kroky a nechala ho tam stát samotného v paprscích slunce pod modrou oblohou. Slunce právě vycházelo a on měl najednou chuť vyrazit. Málem už se vykradl pryč, ale uslyšel dětské hlasy a ten zvuk ho zadržel jako šlahouny šípku.

Sedmiletý Arifrón byl nejstarší, v patách mu cupitala šestiletá sestra Eleni. Děti příběhly jako housátka a k otci, lesknoucímu se olejem a zlatem jako živoucí bůh, vzhlížely s posvátnou úctou. Agaristé držela za ruku nejmladšího syna, který klopýtal po jejím boku. Pětiletý klouček neměl daleko k slzám.

Xanthippos odložil kopí a poklekl.

„Pojďte ke mně, drobotino. I ty, Perikle. Všechno je v pořádku. Pojďte.“

Všichni tři se k němu rozběhli, bušili otce do hrudi a s vykulenýma očima přejížděli rukama po bronzu.

„Budeš zabíjet Peršany?“ zeptal se Arifrón.

Xanthippos pohlédl na svého nejstaršího syna a přikývl. „Ano, hodně Peršanů. Stovky.“

„Přijdou nás pobít?“

„Nikdy. Každý muž v Athénách se vyzbrojuje, aby jim mohl čelit. Budou litovat, že sem kdy přišli.“

K jeho nelibosti se Eleni náhle dala do pláče: začalo to tím, že zkrivila obličejík, a pokračovalo neobyčejně hlasitým kvílením

a vzlyky. Xanthippos se zamračil a zalitoval, že vůbec dopustil, aby k tomuto okamžiku došlo.

„Možná bys mohl odvést sestru a bratříčka do kuchyně, Arifróne. Sežeň jim nějaké ovoce nebo něco, co má kuchař zrovna na rožni. Byl bys tak hodný?“

Nejstarší syn vážně přikývl: pochopil, že mu otec svěřil zodpovědný úkol. Xanthippos nedokázal zabránit dalšímu objímání, ale pak děti v čele s Arifrónem odešly.

Agaristé se sehnula pro kopí. V její ruce vypadalo nepatříčně a Xanthippos si ho od ní rychle vzal. Ten den už přinesl příliš mnoho podivných znamení – plačící děti byly posledním z nich. Xanthippos přišel o oko na štítu a nechtěl, aby manželka ještě upustila jeho zbraň, protože se bál, co by to mohlo způsobit. Když jí sevřel zápěstí, ucítil její teplo i vůni parfému, který používala, pasty z růží, levandule a pižma. Naplnila mu chřípí a jeho napadlo, zda to není odér vonných olejů z jeho vlastní pohřební hranice.

„Agaristé, jestli prohrajeme...“

„Neříkej to, Xanthippe! Přivoláš tím neštěstí. Prosím!“

„Musím to říct. Musím mít jistotu, že to chápeš.“

„Prosím...“

Už si myslel, že se otočí a uteče. Když ji tak viděl, vzdemula se v něm vlna hněvu. V některých ohledech byla ještě nevinná. Chytil ji za zápěstí tak silně, až vykřikla.

„Jestli prohrajeme a oni sem přijdou, musíš zabít děti.“

„To nedokážu!“ zašeptala.

Odmítala na něj pohlédnout a jako smyslů zbavená se snažila z jeho sevření vykrotit. Stiskl ji ještě pevněji a nepovoloval, přestože jí po tváři stékaly slzy.

„Jsi paní domu, Agaristé. Prostě to uděláš. Pokud nedokážeš vést čepel sama, předej ji Maniovi. Copak ti musím říkat, co Peršané dělají se zajatými dětmi? Chceš mě donutit, abych ti popsal tu hrůzu? Peršané jsou zhoubou světa, Agaristé. Viděl jsem výsledky jejich... péče. Viděl jsem hromady mrtvol. Pokud

prohrajeme, udělají z Athén odstrašující příklad. Město zahyne a nebude kam se skrýt. To není jako v dřívějších bitvách, když pod Akropolí stanulo vojsko Sparty nebo proti nám bojovali thesalští jezdci. Všichni jsme Řekové: víme, kde má válka své meze a kde už žádné neexistují. Peršané... jsou příliš krutí, má láska. A je jich mnoho, jako zrněk písku. Pokud zvítězí, musíš zachránit děti i sebe před tím, co přijde.“

„Pokud je to tvůj rozkaz, manželé, udělám, co říkáš.“

Sklopila hlavu, ale když se setkala s jeho pohledem, nebyl si vůbec jistý, zda mu nelže. Její rodina se po staletí těšila bohatstvím a moci. Dodávalo jim to pocit sebedůvěry a v neposlední řadě i víru ve vlastní schopnost přežít. Viděl to na ní. Mohl se jen modlit – k Areovi, Diovi, bohyni manželství Héře –, aby byla Agaristé ušetřena všech hrůz, aby nikdy nemusela poznat, jak křehký ve skutečnosti svět je.

Pak ji políbil, ne vášnivě, ale jen na rozloučenou a aby stvrdil svůj slib.

„Pokud to bude možné, vrátím se,“ řekl.

Už jí však zamlčel, že to sám nepovažuje za příliš pravděpodobné. Ti z Řeků, kteří tuhle bitvu pokládali za předem vyhranou, nikdy neviděli perská vojska. Tehdy v Iónii bylo Peršanů jako černých kobylek, a to prý šlo pouze o malou část jejich armád. Xanthippos tehdy bojoval proti perským posádkám na straně iónských Řeků, kteří si nepřáli nic jiného než žít svobodně. Byl také svědkem toho, jak se Peršané mstili na nevinných. Málokdy se mu nyní podařilo dospat rána, aniž se mu vrátil nějaký obraz z té doby a nevytrhl jej z dřímoty. Lékař jeho ženy tvrdil, že sny během několika let zmizí, ale teď to vypadalo, že mu potřebný čas nebude dopřán. On, který kdysi viděl hořet Sardy, dnes musí jít do války na řecké půdě.

Uchopil přilbu a narazil si ji na hlavu. Vlasy měl stažené do uzlu, který zároveň sloužil k tlumení úderů. Vnitřní výstelka přilby už měla svá léta a on okamžitě ucítil pach potu a žluklého

oleje. Průzor měl tvar kříže, stejně jako rukojeť meče. Vyvolalo to v něm vzpomínky na všechny předchozí okamžiky, kdy měl přilbu nasazenou, a cítil, jak mu nálada klesá k bodu mrazu. Obřadně vzal do ruky kopí a štít a vyzkoušel pevnost rukojetí. Na shromaždišti u Akademie se odbydou krvavé oběti. Coby jeden ze starších členů shromáždění mohl být snadno pověřen tím, aby zabil berana a zajistil tak Athéňanům přízeň bohů. A zcela určitě bude muset zabíjet i lidi.

„Vrátíš se,“ vyhrkla Agaristé náhle, „ověnčený slávou a se lvím štítem. Vidím to, Xanthippe. Teď to jasně vidím.“

Nemohl ji políbit, protože měl na hlavě přilbu, ale ona ho znovu objala a přitiskla se k jeho zbroji. Mezitím se shromáždili otroci a služebnictvo. Asi padesát lidí zanechalo práce, aby jej vyprovodili do války. Kuchaři a starší zahradníci poklekli, když kolem nich kráčel. Chlapci starající se o koně zírali na muže ve zlatavě zářícím bronzu, který odcházel bojovat za ně a za celé město.

Venku za zdmi svítilo slunce a na cestě byl překvapivý klid. Xanthippos by očekával davy uprchlíků snažících se dostat pryč z města. Ale jeho obyvatelé zřejmě pochopili to, co jeho žena chápat odmítala. Utéct nebylo kam. Peršané už se vylodili. Pokud je nezaženou zpátky do moře, bude to znamenat konec.

Xanthippos téměř neslyšně poděkoval podkonímu, jenž mu přivedl koně. Kývl na dva sluhy, kteří poběží po jeho boku až na shromaždiště. Xenias i Theos byli svobodní muži, jimž se podařilo vykoupit se z otroctví díky vlastnímu obchodnímu umu a jiným dovednostem. I oni měli vážné výrazy, ale Xanthippovi připadaly falešné a strojené. Na jedné straně stála jeho žena a její otroci, aby ho vyprovodili. I děti se samozřejmě vyplížily ven a jako malé sovy na něj koukaly přes zeď. Xanthippos kývl na Arifróna. Mohl to být den jako každý jiný.

Na druhé straně před ním zela temná propast. Xanthippos už cítil to ticho, jež se co nevidět rozhostí. On i jeho dva průvodci

vyrazí z usedlosti a vydají se na místo, kde se shromažďuje celá armáda, aby zvítězila, nebo podlehla.

Musel jít a rodinu zanechat zde. Strach a vážnost té chvíle jej tížily víc než brnění. Předal štít a kopí svým služebníkům, nasedl na koně a chopil se otěží. Xenias a Theos se zařadili po jeho bok: těla se jim leskla olejem a prvními krůpějemi potu. Xanthippos se otočil zády ke všemu, co miloval, zatímco vysoké hlásky dětí, jež za ním volaly, slábly s každým krokem. Ani se neohlédl.

2

Akademie byla založena jako gymnasion – cvičiště pro mladé athénské válečníky. Když ji nově zbudovali kolem posvátného háje s dvanácti olivovníky, jednalo se o nádherné místo s řadou soch a běžeckou dráhou lemující říční břehy. Po více než sto letech špatné údržby dnes dráhu místo popílku a drobných kamínků pokrýval spíš mech a trsy drsné trávy. Bez řádné péče se háje a chodníky znovu proměnily v neúrodnou hlínu a ostrůvky plevele. Byla to ztělesněná beznaděj a Xanthippos se cestou na shromaždiště zlostně mračil. Oba jeho průvodci se plahočili po jeho boku a sdíleli jeho chmury.

Teprve za Akademií se Xanthippovi nálada trochu spravila při pohledu na sevřené řady vojska. Jen bohové anebo Spartané by se dokázali sešikovat do boje rychleji než jeho národ. Ačkoli bylo sotva poledne, Xanthippos už teď rozeznal prapory všech deseti atických kmenů. Snadno našel ten svůj, fýlu zvanou Akamantis. Mohl vyjmenovat mnohé z tisícovky mužů, jimž bude velet, především ty z jeho domovského dému Cholargos. Těch bylo jen sto a každý z nich Xanthippa dobře znal.

Když projížděl podél jejich šiku, zdravil je sepjatýma rukama a zastavoval se, aby prohodil pár slov s několika lidmi, které nazýval přáteli. Všichni byli ustrojeni podobně: měli přilbu, náprsní pancíř a holenice. Spolu s mečem, kopím a štítem dal bojovník za svou výstroj skoro celý roční příjem. Většina mužů ji zdědila nebo ukořistila na bitevním poli.

„Tady je!“ ozval se čísi hlas a Xanthippos jej ihned poznal.

Muž, který promluvil, se před časem zúčastnil tažení v Iónii, při němž Řekové vyvrátili Sardy. Epikleos byl bohatý, ale jeho rodina získala většinu svého jmění obchodem s olejem a fílkami, nikoli z válečné kořisti. Měl ještě tři bratry a podle vlastních slov si vytáhl kratší slámku, takže byl od mládí nucen

podstupovat vojenský výcvik, místo aby se věnoval něčemu užitečnějšímu, například politice nebo psaní básní. Ve skutečnosti však ovládal Epikleos válečnické umění stejně dobře jako kterýkoli jiný bojovník, jehož kdy Xanthippos potkal. Nebyl stvořen pro kupecký život ani pro počítání přízvuků ve verši. To, že s ním mohl trénovat souboje, Xanthippovi nejednou zachránilo život.

„Máš hezký štít,“ poznamenal Epikleos. „Lev je lepší než to staré mrtvé oko. To zařídila Agaristé, vid’?“

Xanthippos cítil, jak se červená.

„Ano, zdálo se jí o lvu.“ Raději změnil téma. „Co je tu nového?“

Jeho přítel se stále ještě potíral olejem a protahoval si svaly. Epikleos nosil bronzový náprsní pancíř: nevýhodu v podobě velké váhy mu vynahrazoval lesk kovu, díky němuž vypadal jako mladý Héraklés. Anebo skutečnost, že přitahoval obdivné pohledy mladších bojovníků, pomyslel si Xanthippos. Epikleos uměl být nesmírně marnivý. Kdysi nosil Xanthippovi kopí – chlapec, který následoval svého bronzového hrdinu. Bylo zvláštní vidět, jak už se mu kolem očí dělají jemné vrásky.

„Bzučí jako divoké včely,“ řekl Epikleos a naklonil hlavu.

Xanthippos pohlédl přes pole k masivnímu kamennému oltáři obklopenému muži ve zbroji. Na zemi ležely opeřené přilby a také štíty a kopí podobné těm jeho. Xanthippos okamžitě poznal smějícího se Themistokla. Ten muž by byl nápadný v každé skupině, k čemuž možná přispívala i hříva špinavě blondatých vlasů svázaných v týle do drdolu. Xanthippos si říkal, že kdyby si Themistoklés nechal vlasy rozpuštěné, Agaristé by v něm nepochybně viděla podobnost se svým lvem.

Člověk, jehož si Xanthippos vážil nade všechny, byl vedle Themistokla kupodivu snadno přehlédnutelný. Aristeidés patřil stejně jako Themistoklés k athénským předákům, ale

měl klidnější a uvážlivější povahu. Kdykoli hovořil ve shromáždění, muži se nakláněli blíž, aby ho slyšeli. Říkalo se, že když Themistoklés zavelí jako první k drtivému útoku, Aristeidés bude tím, kdo útok správně nasměruje. Athéňané si vážili obou, i když se proslýchalo, že ti dva se navzájem nesnášejí.

Otroci a poslové pobíhali kolem velkého oltáře sem a tam a Xanthippos přikývl: ten obraz opravdu připomínal rozžuté včely. Viděl, že se kmeny ještě stále formují do čtverců a šiků a hotoví se k pochodu. Náhlé sucho v krku ho přimělo polknout.

„Podejte mi vodu!“ zvolal.

Jeden z okoljoudoucích chlapců prudce zastavil a do rukou mu vtiskl kožený měch. Xanthippos pil a současně cítil, jak se mu svírá měchýř, takže měl pocit, že mu tekutina horká jako krev jen protéká z jednoho konce těla na druhý. Deset tisíc Athéňanů oděných v bronz, to bylo celé vojsko. Takové množství působilo impozantně – všechny ty lidi musel někdo vybavit, napojit a nakrmit –, a přesto nebylo bojovníků ani zdaleka tolik, kolik potřebovali.

„A co Sparťané?“ zeptal se Xanthippos a odhodil měch. „Přijdou?“

Epikleos zavrtěl hlavou a zatvářil se kysele.

„Slyšel jsem, že zase slaví nějaký svátek. Prý se nemohou dát na pochod, dokud slavnost neskončí.“

„Snad bychom měli raději počkat,“ nadhodil Xanthippos.

Epikleos se krátce, nevesele zasmál.

„Ano, to by se jim hodilo, aby na ně Athény čekaly. To už ani nemůžeme vytáhnout do války bez jejich svolení? Aniž by nás drželi za ruku? U bohyně Athény, ne!“ Viděl, že Xanthippos je stále skeptický, a zavrtěl hlavou. „Dostavilo se tisíc mužů z Platájí – tamhle, podívej se, i s vojevůdcem Arimnéstem. A proč ne? Kdysi jsme je zachránili, když se ocitli v nebezpečí. Dobří mužové si pamatují, komu co dluží, a když mohou, svůj dluh

splácejí. Dobří mužové z Platají!“ Vzápětí se jeho úsměv zkřivil a ještě víc zhořkl. „Ale pak jsou tu jiné dluhy, na které dlužník zapomněl. Nikdo další už se k nám nepřidá. Přesto víme, čemu čelíme. Naši zvědové se vrátili – a nejsou ani vyděšení.“ Hovořil se smíchem v hlase, kdyby ho snad někdo poslouchal. Jeho oči se však neusmívaly.

„Peršané už se vylodili na pobřeží,“ pokračoval Epikleos a naklonil se blíž. „Snad dvacet tisíc, možná třicet vzhledem k tomu, kolik veslařů mají na lodích. Eretria tam za vodou už prý nestojí a je v jednom ohni. Ne, Xanthippe. Musíme vyrazit ještě dnes. Musíme na ně udeřit dřív, než proniknou příliš hluboko do vnitrozemí. Dřív, než se stihnou opevnit. Máme jedinou šanci smést je zpátky do moře. Takže na Spartány čekat nebudeme. Ať se potom klidně připojí k oslavám vítězství. Těším se, až uvidím jejich tváře!“

„Když nic jiného, nemusíme se bát nepřátelské jízdy,“ poznamenal Xanthippos, ale Epikleos zavrtěl hlavou.

„Peršané si přivezli koně na lodích.“

Oba muži na sebe pohlédli s obavou. Každý, kdo někdy stál v bojové formaci, zatímco flétny kvílely a bubny odpočítávaly čas, dobře věděl, že jezdci jsou důvodem k obavám. Byli příliš rychlí.

„Kde vůbec přistáli? Jak daleko odtud?“ zeptal se Xanthippos. Cítil, jak mu buší srdce, ne vzrušením nebo strachem, ale... očekáváním. Měl se vydat na pochod v čele svých mužů, deseti tisíc hoplítů v bronzové zbroji. Byly to elitní athénské oddíly. Selhání nepřicházelo v úvahu.

Epikleos opřel hrot kopí o prašnou zem. „Na pláni u moře, kde roste fenykl. Myslím, že to je...“

Zarazil se, když archón – nejvyšší stratégos athénských vojsk – dal povel „pozor“. Miltiadés měl hustý plnovous a na sobě zbroj z destiček pobitých leštěnými železnými hroty, která svým stylem působila spíš orientálně než řecky. Mohutné paže

porostlé na předloktích hustými černými chlupy neměl ničím chráněné a jeho tlapy připomínaly palice. Jen těžko si člověk dokázal představit, jak tento muž hladí svou milenkou. Jeho pěsti byly stvořené k drčení a rdoušení.

Themistoklés i Aristeidés mu podléhali a každý z nich velel jednomu kmeni uprostřed formace. Coby archón měl Miltiadés v bitvě absolutní moc nad hoplity z Platají i všemi deseti athénskými stratégy. Stál na levém křídle, jehož jádro tvořil jeho vlastní kmen. Xanthippos polkl. Na tomto křídle bude bojovat i kmen Akamantis. Každý muž bude znát druhy kolem sebe, ať už ze školy, z výcviku, z práce, či ze shromáždění. Nesli štíty se symboly svých rodin a otců. Nemohli se dát na útěk, když je sledovalo tolik očí a duchové jejich předků. A když na ně hleděli muži z Platají! Ne, Řecko si nebude vyprávět o athénské zbabělosti. Proto cvičili. Proto si během tisícovek jiter pěstovali kondici na běžeckých drahách gymnasia. Kvůli dnům, jako byl tento.

U kamenného oltáře zatím Miltiadés přehodil jednu nohu přes hřbet mohutného černého berana, postavil se nad něj a zezadu přidržel zvířeti hlavu, ačkoli se mocně bránilo. Zatímco Xanthippos přihlížel, muži srolovali drahocenné mapy a přichystali bronzové misky na krev a játra obětního zvířete. Dva věštci byli připraveni číst budoucnost. Všichni ztichli a Xanthippos slyšel, jak ve větru pleskají praporce.

Miltiadés pilovitým pohybem podřízl beranovi hrdlo. Jak ze skopce prchal život, vykopl a udeřil kopytem do oltářního kamene, až se všechny mísy zachvěly. Themistoklés přispěchal na pomoc, popadl berana za rouno a nasměroval proud krve přímo do nich. Po chvíli oba muži velkým řezem vedeným uprostřed břicha mrtvé zvíře otevřeli. Byli až po lokty od krve a i obličeje měli zacákané. Věštci dokončili práci, vyřízli lesklá játra a vložili je do mísy, aby si je mohl prohlédnout ten nejstarší z jejich družiny.

„Bude potěšen,“ zašeptal Epikleos po Xanthippově boku. „A bude tvrdit, že ještě nikdy neviděl tak příznivé znamení.“

Zatímco to říkal, athénský velekněz ukázal na nějakou zvláštnost, kterou zpozoroval ve tvaru jater, a celý se rozzářil. Skupinka vojevůdců si oddechla a Xanthippos sám pro sebe přikývl, i když se na Epikleu za jeho prostořekost zlobil. Takovým věcem se neslušelo posmívat. Xanthippos si znovu připomněl, že přišel o oko na štítu. Přistihl se, jak mumlá modlitbu k Apollonovi, aby mu uchoval zrak. Myšlenka, že by oslepl, ho naplňovala větší hrůzou než samotná smrt. Možná proto, že slepotu si dokázal představit, zatímco realita smrti mu byla vzdálená.

Miltiadés se také pomodlil a veškeré plané řeči utichly, když začal předříkávat přísahu athénských hoplítů. Muži z Platají stáli se skloněnými hlavami a rukama sepjatýma v gestu, jímž vzdávali tichý hold. Deset tisíc hlasů pronášelo ta slova spolu s Miltiadem a Xanthippos cítil, jak mu naplňují srdce.

„Nezneuctím své kopí a štít a neopustím bitevní šik. Budu bránit, co je posvátné, a svou zem učiním silnější, než jakou jsem ji nalezl. Budu poslouchat ty, kdo mi velí, a dodržovat zákony svého města. Pokud se je někdo pokusí zrušit nebo mi bude vyhrožovat, neustoupím. Nikdy neustoupím. Ctím kult a víru v bohy. Mými svědky jsou Ares a Athéna, Zeus, Thalló, Auxó a Héraklés. Mými svědky jsou hranice země a její pšenice, ječmen, olivy, fíky a vinná réva. Mými svědky jsou ti, kdo dnes stojí po mém boku.“

V tu chvíli muži vyrazili pokřik a tentokrát se k nim přidali i platajští. Když utichly poslední ozvěny velkého jásotu, připojil se Miltiadés k velitelům na té straně linie, která se měla stát levým křídlem. Zaznělo troubení rohů a archón kývl Xanthippovi na pozdrav. Miltiadés bude pochodovat s nimi, s hoplity svého města. Zvědové a poslové vyrazili na koních před hlavní

kolonou. Za ní následoval trén, sluhové a zbrojíři, vozy, měchy s vodou a hudebníci. Měli se přesouvat nalehko a rychle, se zásobami, které vystačí právě tak na jedno večerní jídlo pro ty, kdo přežijí. Ostatní půjdou společně po svých směrem k pobřeží a marathónské pláni.

3

Postupovali na východ. Po levé straně měli okrové kopce a zelené křoviny, jež se táhly až k pobřežní stezce; slunce zatím dosáhlo zenitu a zdálo se, že visí na místě. Před vojskem se hnali zvědové, pěšky nebo na malých rychlých konících, právě tak šlachovitých, jako byli oni sami. Tito mládenci podávali hlášení archontu Miltiadovi a pak ostatním stratégům v koloně. Xanthippos sledoval, jak tryskem přijíždějí, sesedají z koní, kráčejí po boku velitelů a oznamují jim vše, co zjistili. Nepotřebovali k tomu žádnou zvláštní kvalifikaci a někteří ze zvědů byli skoro ještě chlapci. Xanthippos si pomyslel, že div nepuknou vzrušením nebo pocitem vlastní důležitosti. Byl kdysi taky takhle mladý? Někdy mu připadalo, že vzpomínky plavou tak blízko hladině, jako by pocházely z dnešního rána. Ale ve dnech, jako byl tento, se jen stěží dokázal upamatovat na někdejší nevinnost, sebevědomí a sílu, o nichž se domníval, že mu zůstanou navždy.

V čele kolony po boku praporečnicků a bubeníků pochodoval sám Miltiadés. Větrem ošlehaný a přísný kráčel s překvapivou lehkostí na to, že už mu bylo přes padesát; nesl se tak ovšem hlavně proto, že mu štít a kopí v takových chvílích nesli otroci. I výzbroj měl spíš jen pro parádu. Miltiadés neměl bojovat v jednom šiku se svým démem, ale držet se stranou a velet mu. Ostatní stratégové se budou bít ve formaci, ale na bojišti musela zůstat alespoň jedna chladná hlava.

Vedle Miltiada šel další muž, jehož Xanthippos moc dobře neznal. Kallimachos zastával oficiálně hodnost polemarcha, vůdce výpravy, kterého shromáždění jmenovalo do poradní role: měl být během tohoto tažení jeho očima a ušima. Xanthipposovi neušlo, že na sobě nemá žádnou zbroj. Kallimachos kráčel v plášti, tunice a sandálech jako na procházce po venkově.

Moc, kterou mu svěřili, ovšem nesahala ani za hranice okrsku Akademie. Kallimachos neměl s válkou žádnou osobní zkušenost, a tak se okamžitě podřídil Miltiadovi, skoro jako by neměl na výběr.

Xanthippos sledoval, jak se Miltiadés naklání, aby vyslechl své běžce, a sžírala ho touha dozvědět se, jaké novinky mu přinášejí. Ale dopředu se prodrat nemohl. Jeho povinností bylo zůstat s těmi, které měl vést do bitvy. Epikleos mu samozřejmě nahlas a před stovkou naslouchajících mužů navrhl, aby šel zjistit, co se děje. Xanthippos mu neodpověděl. Stratégové nebyli klevetníci trhovci, aby se všichni shlukli kolem jednoho ze svých druhů. Ne, raději počká – a Epikleos to dobře věděl. Xanthippos si u přítele všiml potměšilého záblesku v očích, skoro ho polohlasem poslal do horoucích pekel, a zatímco pochodoval dál, čekal, až bude moci hvízdnout na dalšího z chlapců, který se s čerstvými zprávami požene kolem jejich šiku. Chtěl, aby si ho zvěd všiml. Mužů jako Epikleos nebo Themistoklés si všiml každý. Přitahovali pozornost.

Při chůzi trochu sklonil hlavu, protože věděl, že se mračí. Měl pochmurnou náladu, ale co taky čekat v jejich situaci? Když jeden z jeho lidí poznamenal něco o tom, jakou vzdálenost už urazili, Xanthippos ho div nezabil a okřikl jej mnohem hlasitěji, než měl v úmyslu. Vzápětí toho litoval, když spatřil na mužově tváři záblesk hněvu, ale vzít svá slova zpět nemohl a omlouvat se dávno odnaučil. Nezáleželo na tom, že se muži bojí jeho prudké povahy, jeho politické moci, a dokonce i bohatství manželčiny rodiny, které mohl použít proti nim. Hlavně že stáli jako zeď, jestliže jim řekl, že nesmějí couvnout, nebo pochodovali vstříc dešti šípů a kamení z praků, když zavelel, aby postupovali vpřed. Jen tohle bylo důležité. Tohle je mohlo udržet naživu do západu slunce. Marathón byl od Athén vzdálen pouhých pět hodin pochodu, nanejvýš sto šedesát stadií, přičemž každé stadium bylo nahlas odpočítáno, jakmile kolona

urazila dalších dvě stě kroků. Šli po obyčejné prašné stezce, ale v letním měsíci metageitníonu byla aspoň suchá. Přestože nejdelší den roku už minul, na místo vylodění Peršanů dorazí vojsko ještě za denního světla, takže bude moci konat. Miltiadés a stratégové pak rozhodnou, zda zaútočí, nebo se stáhnou do bezpečného tábořiště.

Xanthippos s hořkostí sledoval, jak Miltiadés dál zpovídá zvěda krácejícího po jeho boku, jako by měli bůhví kolik času. Měl ten stařešina vůbec ponětí, jak moc se zbytek vojska touží dovědět, co se děje? Zároveň si Xanthippos uvědomil, že athénští muži na sobě nedávají nic znát. Chovali se ukázněně. Všichni toho rána opustili své domovy, stejně jako on. Měli na sobě stejný bronz a nesli stejné kopí a meč. Snad i stejně dobře chápali, co je v sázce. Byla to krásná myšlenka a uklidňovala ho.

Vojevůdci jako Themistoklés nebo Aristeidés se nacházeli uprostřed pochodové kolony, takže stačilo udělat vlevo nebo vpravo v bok a hned tvořili střed bojové linie. Nemohli mít tudíž zprávy rychleji než Miltiadés. Když se Xanthippos letmo ohlédl, ihned mezi ostatními uviděl Themistoklova velkou postavu se světlejšími vlasy a zdálo se mu, že ho předák probodává pohledem. Ani teď se Xanthippos neusmál. Během pochodu zkrátka musela jít malicherná rivalita athénského shromáždění stranou. Themistoklés byl sice chvastoun, ale taky rozený vůdce, přestože Xanthippos nedokázal pochopit, jak to dělá. V tom obroví bylo něco, nač bojovníci reagovali, když se smál, když se jim svěřoval s důvěrnostmi nebo je jen chytil za rameno. Měli jím za to pohrdat! Vojenští cvičitelé občas varovali před veliteli, kteří se svým mužům vnucují do přízně. A tohle byli všechno staří válečníci, tvrdí a houževnatí, na něž jen tak něco nezapůsobilo. Přesto si Xanthippos všiml, jak se usmívají jako kluci, když jim Themistoklés prohlíží zbroj. Byla to záhada. Muži přece potřebovali vidět sílu, odstup, přisnost.

A ne aby jim dával štulce stratégos obtěžkaný vinným měchem, který se řehtá, až mu teče z nosu.

Xanthippos při té myšlence zavrtěl hlavou. Nepřátelé Themistokla s oblibou líčili jako blázna, který má často sklon k lehkovážnosti. Pravda byla podle Xanthippa o něco složitější – projevovala se tím Themistoklova ctižádost. Uměl být zároveň bezohledný i zábavný, jako by nic na světě nebylo třeba brát vážně. Těžko říct, co si o takovém člověku myslet. Xanthippos byl rád, že v boji nebudou stát přímo vedle sebe. Themistoklés připomínal kámen hozený do stojaté vody. Ale pod Miltiadovým velením bylo hlavní povinností deseti stratégů poslouchat, neustoupit a rozdrtit nepřítel.

Xanthippos zjistil, že mu opět vyschlo v krku, a zavolal o vodu. Jeden z chlapců stojících v Miltiadově blízkosti se rozhlédl a přiběhl k němu. Zdálo se přirozené zeptat se ho: „Co je nového?“, jako to dělali muži při setkání na agoře. Chlapec zrudl pýchou, když mu podával svůj měch s vodou, teď už mnohem splasklejší, než měl být. Voda byla vzácnost, když se jí pod zemí nacházelo tak málo. Do večera budou všichni skřehotat jako vrány. Xanthippos to už zažil.

„Podle zvěda je tam zase nejmíň deset tisíc koní a dvakrát tolik mužů.“

Xanthippos nad tím mávl rukou, ačkoli muži kolem něj div neupadli, jak se snažili naklonit dostatečně blízko, aby lépe slyšeli. Odhadnout velké počty vojska bylo jak známo nesnadné: těžko se to dalo naučit nebo nacvičit. Ale kdysi na iónském pobřeží viděl Xanthippos posádky perských pevností stejně početné jako řady hoplítů, s nimiž teď pochodoval, a to bylo na samém okraji Perské říše. Nepřátelé, které zajali, se chvástali, že v srdci Persie se nachází milion mužů ve zbrani a početné pluky, z nichž každý čítá deset tisíc mužů. To bylo tak ohromné množství, že se Xanthippos jen modlil, aby to byla lež, která má nepřítelům nahnat strach.

„Ještě něco?“ zeptal se a sledoval šiky před sebou. Stejně jako Themistoklés byl i on vyšší než většina jeho krajanů. Bohové obdařovali vysokou postavou syny rybářů a bohatých lidí, aby se tak odlišovali od ostatních. Xanthippos viděl přes hlavy vojáků, kterým směrem se zvěd vrací. A viděl i to, že u Miltiada už je další chlapec a vážně s archontem rozmlouvá, zatímco pažemi rýsuje ve vzduchu obrazce a popisuje, co spatřil.

„Říká se, že lodě připluly podél pobřeží od Eretrie. Zvěd povídal, že jeho kamarádi šli do kopců a viděli kouř stoupající z tamního přístavu.“

Xanthippos přikývl, ale srdce se mu sevřelo. V předvečer války se pokaždé rojily lži a nejdivočejší zvěsti. Přesto měl Epikleos zřejmě pravdu. Eretria ležela za ohybem pobřeží, na rozlehlém výběžku pevniny za pruhem otevřeného moře. Ta dlouhá řada pradávných kopců tvořila součást přirozeného opevnění chránícího Athény před Poseidonem a jeho běsy. Eretria byla bohatý přístav a žilo v ní na třicet tisíc lidí. Jestli nepřítel na to místo udeřil, musely se tam odehrát nepředstavitelné hrůzy – a možná se dějí ještě teď. Xanthippos zatnul zuby. Nenáviděl Peršany za jejich zpupnost a děsivou krutost. Kvůli nim už se ze života neradoval tak, jak by mohl, kdyby ho jejich vinou netrápily noční můry. Někdy si říkal, že toho viděl už příliš mnoho, než aby ještě někdy mohl klidně spát.

„Zanes vodu těm vzadu, chlapče.“

Řekl to přísněji, než zamýšlel, a chlapec se zatvářil nechápavě a dotčeně. Xanthippos k němu chtěl natáhnout ruku a prohrábnout mu vlasy, ale hoch uhnul a rozběhl se podél řady se žbluňkajícím měchem přes rameno.

Samotný zvěd znovu nasedl na koně, aby to, co vypátral, sdělil zadnímu voji. Opojen vlastní důležitostí si Xanthippa snad ani nevšiml, dokud stratégos nezvedl pravici a nezavolal